

Stockholm 2017-11-29

diarienummer
S2017/03553/FS

Socialdepartementet
s.registrator@regeringskansliet.se
s.fs@regeringskansliet.se

för kännedom
Torkel Nyman
torkel.nyman@regeringskansliet.se

Nästa steg mot en mer jämlik hälsa

Förslag för ett långsiktigt arbete för en god och jämlik hälsa
SOU 2017:47

Sammanfattning

Neuroförbundet har beslutat yttra sig över rubricerat betänkande trots att vi inte är remissinstans eftersom hälsofrågan är central för medlemmarna och vår verksamhet.

Neurologiska diagnoser är vanligtvis kroniska och kan ha ett progredierande förlopp som ofta leder till funktionsnedsättning. Dessutom debuterar flera sjukdomar tidigt i livet vilket medför att de har stor påverkan på familje- och arbetsliv. Neuroförbundet vill särskilt understryka att större fokus, inom samtliga livsområden, krävs på de insatser personer "mitt i livet" och med kroniska neurologiska sjukdomar, är i behov av.

Mot bakgrund av den medlemsenkät som genomförts med anledning av betänkandet om jämlik hälsa, kan Neuroförbundet visa att

- avsaknad av diagnos trots upplevda besvär är mycket negativt för hälsan
- rehabilitering är ett särskilt eftersatt insatsområde
- persontransporter är ett betydelsefullt livsområde som helt saknas i betänkandet

Inledning

Neuroförbundet är en rikstäckande organisation av och för ungdomar och vuxna med neurologiska diagnoser. Dessa diagnoser är oftast kroniska och kan i många fall leda till nedsatt rörelseförmåga, kognitiva svårigheter, hjärntrötthet med flera funktionsnedsättningar vilka på olika sätt påverkar livsföring och livsvillkor. Många diagnoser är ärftliga eller har okänd orsak varför preventiva insatser saknas. Flera neurologiska diagnoser har dessutom ett progredierande förlopp som är snabbare än normalt åldrande. Detta leder till ständigt ändrade förutsättningar och behov av omprövning av insatser. Situationen för den person som har diagnos påverkar dessutom anhöriga och övrig omgivning i större eller mindre grad.

Neuroförbundets arbete fokuserar på neurosjukvården. Årligen tar vi fram en Neurorapport som belyser situationen inom neurosjukvården i något avseende. 2014 behandlade rapporten bland annat bristfälliga resurser, 2015 rehabilitering, 2016 neuroteam och 2017 hjälpmedel. Neurorapporterna bifogas. Neurorapporten 2018 planeras behandla e-hälsa ur ett patientperspektiv och hur det kan främja medlemmarnas hälsa.

Neuroförbundet driver frågan om vikten av att medlemmarna mår bra; hälsa, välbefinnande, livskvalitet och dylikt, på olika sätt beroende på sammanhang som vård och behandling, rehabilitering och hjälpmedel. Hälsa i dess olika form är en central fråga för förbundets medlemmar. Nu pågår en digital kampanj, min Hälsokampanj.se som initierats av förbundet och där medlemmar och andra själv kan rikta ett hälsobudskap till sina politiker.

Neuroförbundet prioriterar neurologisk vård och behandling samt frågor i anslutning till detta med betydelse för medlemmarnas dagliga livsföring. Vi bedömer att vi når ut väl och har bra gehör för våra erfarenheter och förslag till åtgärder inom såväl neurologin som de samhällsområden som påverkar medlemmarnas livssituation. Mot denna bakgrund menar vi att det är anmärkningsvärt att Neuroförbundet inte fått rubricerad utredning för yttrande. Vår förhoppning är emellertid att våra synpunkter trots detta beaktas och att vi i det fortsatta arbetet för en jämlik hälsa bedöms som en konstruktiv resurs.

Sammanfattningsvis kan man säga att personer med neurologiska diagnoser upplever samma negativa effekter av dagens samhälle som alla andra medborgare och dessutom effekter förknippade med deras sjukdom och eventuella funktionsnedsättningar. Utredningen ska lämna förslag som bidrar till att de påverkbara hälsoklyftorna mellan framförallt olika socioekonomiska grupper minskar. Vi beklagar att inte kronisk sjukdom och funktionsnedsättning också fokuseras i kommittédirektivet.

Utgångspunkter

På Neuroförbundets kongress i september anförde socialminister Annika Strandhäll att:

- "Välfärdsdepartementet" vill förändra färden genom livet och tillsammans skapar vi ett starkt samhälle. Då måste inte individen alltid vara stark.

Detta ger en bra bild även av Neuroförbundets synsätt. Medborgarna måste ha möjlighet att ta ansvar för sin egen situation, då de har förutsättningar för det. Då de på grund av sjukdom eller andra omständigheter inte förmår det måste samhället ge stöd och då det krävs, ta över ansvaret.

Utredningens förslag ska främja positiva samspel mellan olika livsområden som skapar medborgarnytta och likvärdighet. Våra medlemmar erfar emellertid även de negativa samspel som råder som bristfällig vård och behandling vilket bidrar till arbetslöshet som i sin tur leder till låg inkomst och resulterar i dålig hälsa. Vi menar att patienternas positiva, preventiva egna ambitioner måste stödjas. Detta gäller inte minst att ta del av effektiv rehabilitering och ändamålsenliga hjälpmedel för att bryta negativa spiraler.

Vi baserar våra synpunkter på FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Vad gäller jämlik hälsa är artikel 25 om hälsa, 26 om habilitering och rehabilitering och 20 om personlig rörlighet, särskilt tillämpliga.

Vi tar också fasta på det syfte Agenda 2030 har, att värna välståndet, där flera mål kan bidra till jämlik hälsa. Några av dem är

1. ekonomisk grundtrygghet
3. förebyggande insatser och tillgång till läkemedel
4. främja livslångt lärande
8. sysselsättning och arbetsvillkor
10. inkludering i det politiska livet
11. bostäder, transporter och grönområden

Medlemsenkät

Med anledning av Neuroförbundets beslut att yttra sig över rubricerat betänkande genomförde vi en snabb medlemsenkät med syfte att belysa hur medlemmarna upplever sin hälsa samt bedömer de livsområden utredningen omfattar.

Enkäten skickades ut 9 november och de resultat som används i detta yttrande baserar sig på svar inkomna under en vecka. Enkäten gick ut till alla medlemmar som uppgett mailadress och drygt 27 % besvarade den inom en vecka (2392 av 8712). Både medlemmar med diagnos och utan har besvarat enkäten (2130/233). Alla frågorna var inte obligatoriska. Medlemmar utan egen neurologisk diagnos är ofta anhöriga eller på annat sätt berörda av Neuroförbundets verksamhet. Röd text är citat från enkätens frisvar.

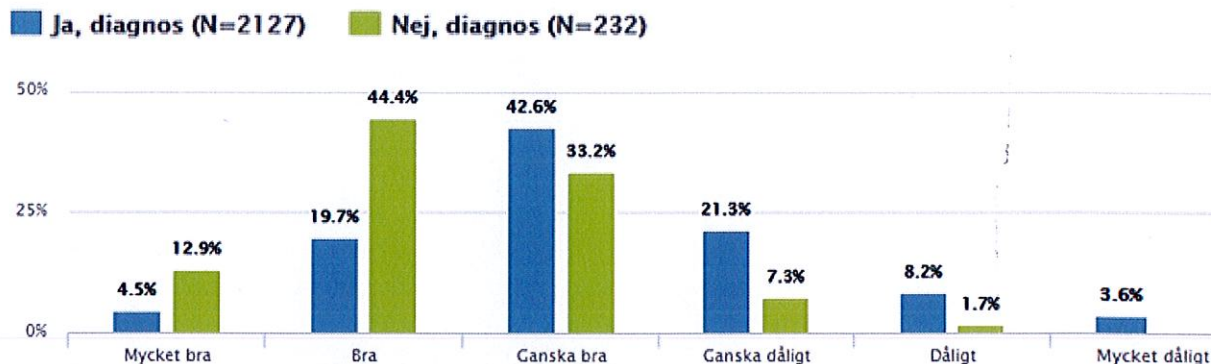
Enkätsvar fortsätter att komma in och vi planerar att bearbeta och sammanställa dem.

Neurologisk diagnos är negativt för hälsan

Medlemsenkätens samtliga svarande (2392) fick frågan hur de upplever sin hälsa. Av svarande med egen, neurologisk diagnos (2127) uppger 67 % bra i någon grad medan motsvarande andel av dem som inte har diagnos (232) är 91 %. Dessa värden kan jämföras med uppgifter i kommissionens delbetänkande (SOU 2016:55) där mellan 60 och 80 % av svarande skattar sin hälsa bra eller mycket bra på en 5-gradig skala. I den utredningen är svarande uppdelade på män och kvinnor och olika utbildningsnivåer.

Neuroförbundets medlemmar utan egen neurologisk diagnos förefaller skatta sin hälsa ungefär lika som i den undersökning som presenteras i delbetänkandet. Neuroförbundet menar att en viktig uppgift i det fortsatta arbetet med att minska hälsoglappet är att identifiera de livsområden som inverkar negativt på hälsan för personer med neurologisk diagnos samt vidta åtgärder.

Hur upplever du din hälsa? Med hälsa menas hur du mår, ditt välbefinnande, inte bara frånvaro av sjukdom.

Källa Neuroförbundets medlemsenkät, november 2017

”Måste sköta alla kontakter med sjukvården, omsorg och resor med färdtjänst. Önskar att det fanns en professionell kontaktperson som hjälpte mig.”

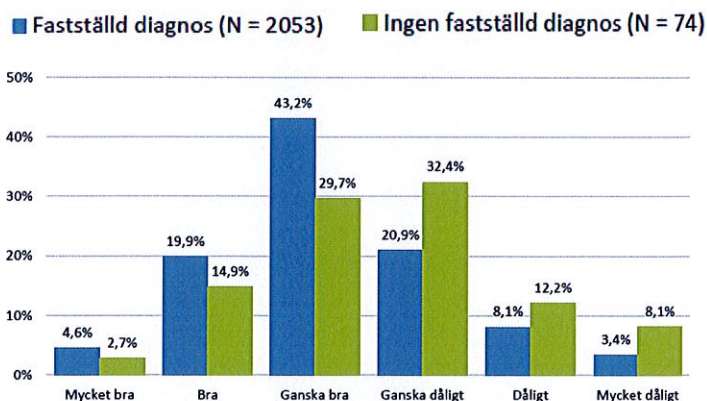
”Oro för anhöriga – att aldrig räcka till. Det nöter ner mig.”

Ej fastställd diagnos är negativt för hälsan

Vi frågade inledningsvis om svarande upplever sig ha neurologisk diagnos/symtom/skada. De som svarade ja (2127) fick sedan uppge vilken eller vilka diagnoser/symtom/skador de upplever samt om de saknar fastställd diagnos eller är under utredning.

De svarande som har neurologiska besvär men inte fastställd diagnos (74) upplever sämre hälsa än övriga svarande (2053). Av dem med fastställd diagnos uppgav 68 % bra hälsa i någon grad medan motsvarande andel bara var 47 % av dem som hade besvär men saknade diagnos.

Hur upplever du din hälsa? Med hälsa menas hur du mår, ditt välbefinnande, inte bara frånvaro av sjukdom.

Källa Neuroförbundets medlemsenkät, november 2017

”När inte läkaren ens vill svara på brev så har man verkligen inget inflytande eller delaktighet i den egna hälsan.”

”Jag befinner mig i en otroligt påfrestande diagnosutredning där neurologerna just nu kliar sina huvuden för att försöka förstå mina symtom.”

Rehabilitering mest eftersatt

Samtliga svarande som upplever att de har neurologisk diagnos/symtom/skada har också fått uppge behov och betydelse av vård- och behandling, rehabilitering och hjälpmedel.

Det visade sig att alla, både de med och utan fastställd diagnos, till över 90 % menade att insatserna var betydelsefulla eller en förutsättning för bästa möjliga hälsa. Rehabilitering visar sig vara den insats som är sämst tillgodosedd i förhållande till upplevt behov. Mindre än hälften av dem som upplever behov av rehabilitering har behovet tillgodosett, bara 44 %.

	Behov av	av dem har x % tillgång till	betydelse för bästa möjliga hälsan stor betydelse eller förutsättning för
Vård och behandling	75 %	67 %	94 %
Rehabilitering	67 %	44%	93 %
Hjälpmedel	67 %	81 %	93 %

Källa Neuroförbundets medlemsenkät, november 2017, sammanställning av svar på flera frågor från samtliga svarande som uppger att de har diagnos/symtom/skada (2127).

”Upplever att rehabiliteringen har försämrats successivt under mina 21 år med MS.”

”Större inkomst gör det möjligt att köpa hjälpmedel och rehabilitering när det inte erbjuds genom landstinget.”

Kommissionens målområden

De åtta livsområden kommissionen tar upp täcker för välfärden angelägna samhällsområden. De utgör tillsammans i princip underlag för ett samhällspolitiskt program. Vi väljer att inom varje område lyfta fram aktuella ståndpunkter och förslag bland annat med stöd av de kommentarer som lämnats i medlemsenkäten. Enkätfrågorna kring de olika livsområdena är formulerade som Tycker du att ... har betydelse för din hälsa?

1. Det tidiga livet

Neuroförbundet arbetar inte speciellt med barnfrågor. Däremot är föräldrarollen viktig för våra medlemmar. Frågor av betydelse för familjebildning och föräldraroll, vilka det måste finnas aktuell kunskap om, är exempelvis

- genetisk rådgivning
- specialistmödravård
- kunskap om och tillämpning av bästa möjliga medicinering och annan behandling inför och under graviditet
- LSS-insatser för föräldrarollen
- föräldrastöd som särskilt beaktar föräldrar med diagnos och/eller funktionsnedsättning

De insatser som föreslås vad gäller att möta föräldrars behov i förskola och familjecentraler, förskollärarytbildning med mera måste bygga på kunskap om, och beakta de förutsättningar föräldrar med kroniska neurologiska diagnoser och/eller funktionsnedsättningar har.

2. Kompetens, kunskap och utbildning

Neuroförbundet arbetar inte med ungdomsskolan men det livslånga lärandet är betydelsefullt för våra medlemmar. Vuxenutbildning och fortbildning måste erbjudas på sådant sätt att personer med kroniska diagnoser och funktionsnedsättningar kan delta. Det kan handla om att komplettera sin utbildning, "sadla om" eller "hänga med" i utvecklingen inom sitt kompetensområde. Möjlighet att få praktik måste särskilt beaktas. Utbildningen måste utformas med hänsyn till kognitiva svårigheter, fysisk funktionsnedsättning och att många neurologiska diagnoser innebär kontinuerlig försämring.

Neuroförbundet instämmer i kommissionens påpekande att resurstilldelningen till olika skolor måste beakta elever med större behov av kompensatoriska insatser. I detta sammanhang måste också föräldrarnas förutsättningar att vara delaktiga i barnens skolgång, beaktas.

Medlemsenkäten

Neuroförbundets medlemmar bekräftar att kompetens, kunskap och utbildning har betydelse för hälsan. Nästan 70 % menar att det är så. Återkommande motiveringar handlar om självkänsla samt möjlighet att förstå och ta hand om sig själv.

"Utbildning och kompetens ger möjlighet till intressant arbete som är bra för måendet."

"... källkritiskt tänkande."

3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö

Möjligheten att arbeta och därmed försörja sig, ingå i ett socialt sammanhang med mera är ett viktigt inslag i Neuroförbundets opinionsbildning. Neuroförbundet har introducerat konceptet flexjobb. Det innebär att man jobbar så mycket man kan, det vill säga 100 % av sin kapacitet, får betalt för heltid och Försäkringskassan betalar skillnaden mellan faktisk tjänstgöringsgrad och full tid. Vår förhoppning är nu att den sittande flexjobsutredningen lämnar ett förslag som tillgodoser de behov många av våra medlemmar har.

En speciell fråga är att åstadkomma attityder, arbetsklimat och förändringsresurser som gör att arbetssökande och arbetstagare med kronisk neurologisk diagnos och/eller funktionsnedsättning kan och vågar berätta om sin situation.

Utredningen föreslår att ett nationellt arbetsmiljöcentrum inrättas. Neuroförbundet menar att ett sådant centrum bör integrera såväl fysisk som kognitiv tillgänglighet i arbetsmiljöarbetet. Uppgifter som skulle kunna höras hemma på ett arbetsmiljöcentrum är också hur arbetsgivare och kolleger kan stöttas för att åstadkomma en gynnsam helhetslösning med positiva attityder och bra bemötande.

Medlemsenkäten

Neuroförbundets medlemmar bekräftar att arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö har betydelse för hälsan. Över 60 % menar att det är så. Återkommande kommentarer handlar om arbetets positiva effekter socialt och ekonomiskt men också de negativa effekter som stress och kränkningar medför. 38 % av svarande är 65 år och äldre vilket kan påverka värderingen av arbete med mera.

”Mitt arbete är en mycket viktig tillgång i min tillvaro bl a därför att

1. jag blir upptagen med något intressant och ”glömmer” mina besvär för en stund,
2. jag känner mig delaktig i samhället,
3. jag tillfredsställer behovet av socialt umgänge, om än inte fullständigt, och slipper bli helt isolerad,
4. min hjärna får motion.”

”Jag jobbar 25 % men tycker ändå att det är min huvudsakliga sysselsättning.”

4. Inkomster och försörjningsmöjligheter

Utredningen konstaterar att gapet mellan rik och fattig växer. Ökning av de höga inkomsterna går snabbare än av de låga och det ekonomiska biståndets nominella nivå minskar. Neuroförbundet delar utredningens bedömning att de lägsta inkomsterna måste lyftas. Utredningen beskriver exempelvis att det främsta motivet för att inte uppsöka tandvården är ekonomiskt. Den medlemsenkät som låg till grund för Neurorapporten 2017 visade att de flesta svarande hade en lägre månadsinkomst än 21 000 konor före skatt.

Inkomster och försörjning hänger intimt ihop med möjligheten att förvärvsarbeta. Förvärvsarbete kan ge möjlighet att påverka sin ekonomiska situation både på kort och lång sikt genom att pensionen också påverkas gynnsamt.

Medlemsenkäten

Neuroförbundets medlemmar bekräftar att inkomster och försörjningsmöjligheter har betydelse för hälsan. Över 80 % menar att det är så. Återkommande kommentarer handlar om den stress otillräckliga ekonomiska resurser leder till och som påverkar sjukdomsförloppet negativt. Arbetets positiva effekter socialt och ekonomiskt, men också de negativa effekter som stress och kränkningar medför, kommenteras. En god ekonomi kan medge att man själv köper den rehabilitering och de hjälpmedel man behöver för att må bra.

”Skulle aldrig klara mig ensam utan min mans inkomst också.”

”Verkligen. Jag är höglönad och jobbar 75 %. Annars vore det inte kul.”

5. Boende och närmiljö

Utredningen konstaterar att tillgång till en fullgod och ekonomiskt överkomlig bostad i socialt hållbart bostadsområde samt god luftkvalitet, bullerfritt och tillgång till grönsstruktur, god förskole- och skolmiljö med mera, är hälsofrämjande. Vi kan konstatera att detta är kvalitéer som måste tillgodoses för boende med olika förutsättningar. En fullgod bostad för den som har funktionsnedsättning måste vara tillgänglig och användbar utifrån individuella behov. Med liten

inkomst begränsas möjligheterna att välja bostad och bostadsområde. Social hållbarhet kan innebära mötesplatser och möjligheter att utöva sina intressen. De sociala konsekvensanalyser som utredningen föreslår är därför viktiga. God luftkvalitet och fritt från buller kan ha större betydelse för den som tillbringar mycket tid i bostaden och bostadsområdet än för andra. Grönstrukturen måste vara fysiskt tillgänglig och trygg att vistas i för att till fullo vara hälsofrämjande. Förskolor och skolor måste vara tillgängliga och användbara för barn, föräldrar och andra anhöriga samt personal.

Förutom de aspekter utredningen lyfter fram är infrastrukturen i form av kommersiell och annan service samt transportmöjligheter av stor betydelse. Tillgång till parkering och tillgänglig och användbar kollektivtrafik krävs. Såväl att utträta ärende som att resa och förflytta sig på egen hand är viktiga parametrar för en god hälsa.

Medlemsenkäten

Neuroförbundets medlemmar bekräftar att boende och närmiljö har betydelse för hälsan. Över 90 % menar att det är så. Förutom de aspekter utredningen arbetat med påtalas behovet av lagom varm bostad och sömnens betydelse. Flera kommenterar för varm bostad. Boendemiljön måste vara störningsfri så att den ger förutsättningar för god sömn. Många svarande tar upp både värdet av att vistas i naturen och att ha en vacker natur att titta på. Närhet till busshållplats och tillgång till handikapparkering är andra återkommande kommentarer.

”Bor i trefamiljshus med trapplift. Huset är omgivet av vacker växtlighet. Inga backar finns i närheten.”

”Min trädgård är ett måste för min psykiska och fysiska hälsa och den bästa sjukgymnastiken.”

6. Levnadsvanor

Några av de aspekter av levnadsvanor som utredningen behandlar har särskilt nära samband med andra aktuella livsområden. Fysisk aktivitet hänger för många direkt ihop med tillgång till tillgängliga lokaler och utemiljöer. Det handlar förutom om fysisk tillgänglighet om öppettider och kostnader samt typ av utbud. Friskis & Svettis har exempelvis uppskattade gymnastikpass som vänder sig till både personer med och utan nedsatt rörelseförmåga. Ridterapi har visat sig vara en både effektiv och uppskattad form av fysisk aktivitet och samtidigt rehabiliterande.

Matvanor kan ha samband med hälso- och sjukvård i och med att matvanor kan behöva samordnas med medicinering. Likväl som övervikt är ett hälsoproblem förekommer undernäring. Förutom de negativa hälsoeffekter övervikt kan ha för alla så får det ytterligare praktiska effekter om man behöver hjälp med överflyttning och dylikt. Både vad gäller övervikt och undernäring handlar det inte bara om tillgång till hälsofrämjande produkter utan också ändamålsenliga insatser från vården, exempelvis stöd av dietist. Generella kostråd är till exempel inte tillräckliga för personer med begränsad rörelseförmåga och liten energiförbrukning.

Medlemsenkäten

Neuroförbundets medlemmar bekräftar att levnadsvanor har betydelse för hälsan. Nästan 90 % menar att det är så. Svarande ger en bred bild av vad levnadsvanor kan vara och dess betydelse. Ekonomins betydelse för goda matvanor är en återkommande kommentar. Att ha hund leder till att man kommer ut och att man rör sig. De sociala kontakter det kan medföra är också hälsosamma. Även häst och ridning nämns i samband med levnadsvanor. Att kunna resa, föreningsliv, körsång och

att ta del av kulturlivet är andra återkommande kommentarer i samband med hälsosamma levnadsvanor. Ett mera pessimistiskt konstaterande är att sjukdomen har sin gång oavsett levnadsvanor.

”Med rutiner kring sömn, kost och träning minskar jag mitt behov av läkemedel!”

”Min sjukdom har jag, den kan jag inte bli av med, men jag kan göra det bästa av min situation genom träning bra mat och nära relationer.”

7. Kontroll, inflytande och delaktighet

Kontroll, inflytande och delaktighet har enligt utredningen sin grund i individens handlingsutrymme. Mycket av Neuroförbundets påverkansarbete har historiskt handlat om just detta. Neuroförbundets uppgift som intresseorganisation är både att verka för samhällsförändringar och att stödja medlemmarna så att de bättre kan ta tillvara sina medborgerliga rättigheter. Utredningen föreslår ökat stöd till organisationer som Neuroförbundet, det vill säga organisationer i det civila samhället som arbetar för att bredda det politiska deltagandet. Vi stödjer till fullo detta förslag.

Exempel på områden där Neuroförbundet agerat för kontroll, inflytande och delaktighet är personlig assistans och övriga LSS-insatser, färdtjänstens betydelse för delaktighet, att delta i allmänna val med bevarad valhemlighet, möjlighet att vara föreningsaktiv utan att riskera sjuk- eller aktivitetsersättning med mera.

Medlemsenkäten

Neuroförbundets medlemmar bekräftar att kontroll, inflytande och delaktighet har betydelse för hälsan. Nästan 80 % menar att det är så. Svarande ger en bred bild av faktorer som har betydelse för detta, allt för att motverka hjälplöshet och försämrad hälsa. Vårdens tillgänglighet och transporternas betydelse är återkommande kommentarer. Att vara aktiv i föreningslivet är ett sätt av utöva inflytande. Egenmakt och kontroll är hälsofrämjande bland annat genom att motverka stress.

”Upphandlingar som görs påverkar mig som har behov av t ex ortopediska skor, stödstrumpor, bandage etc.”

”Gillar att kontakta t ex kommunen eller företag med förslag om åtgärder eller förbättringar istället för att klaga och gnälla.”

8. Jämlik och hälsofrämjande hälso- och sjukvård

Utredningen föreslår att hälso- och sjukvården ska arbeta förebyggande och hälsofrämjande och att vården utgår från patienternas behov och möjligheter. Neuroförbundet kan instämma i att detta är viktiga målsättningar. Generella sjukdomsförebyggande insatser som föreslås är vanligtvis viktiga för Neuroförbundets medlemmar. Med utgångspunkt från olika diagnoser och övriga förutsättningar krävs dessutom mera skraddarsydda insatser inom hälso- och sjukvården. Ett gott bemötande, personcentrering och patientmedverkan är viktiga förutsättningar. En samlad bedömning är att större fokus på personer mitt i livet och med kroniska neurologiska diagnoser, ofta med progredierande förlopp, krävs.

Neuroförbundet har i Neurorapporterna undersökt hur situationen ser ut för medlemmarna. Många har kroniska sjukdomar som debuterar tidigt i livet som ms och muskelsjukdomar. Vi kan konstatera att det är viktigt att rätt diagnos ställs så fort som möjligt och att ändamålsenlig behandling sätts in för att påverka sjukdomsförloppet gynnsamt och upprätthålla funktioner så länge som möjligt samt minska risken för funktionsnedsättning. Rehabilitering är för många den mest ändamålsenliga preventiva insatsen. Patienterna har ofta mer än en diagnos, symtom eller skada vilket ger en komplex livssituation som kräver multiprofessionellt teambaserat omhändertagande. Livslång rehabilitering enligt individuell plan krävs och tillgång till ändamålsenliga hjälpmedel. Inget av detta är tillgodosett:

- det saknas neurologer
- det råder geografiska skillnader avseende vilka insatser man får del av
- individuella planer saknas
- rehabiliteringen är så bristfällig att vi menar att det krävs en offentlig rehabiliteringsutredning
- tillgången till hjälpmedel är inte likvärdig och heller inte förutsägbar

Betydelse för hälsan	ja	nej	vet ej
2. Kompetens, kunskap och utbildning	68 %	14 %	18 %
3. Arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö	61 %	14 %	25 %
4. Inkomster och försörjningsmöjligheter	82 %	11 %	7 %
5. Boende och närmiljö	92 %	5 %	3 %
6. Levnadsvanor	87 %	8 %	5 %
7. Kontroll, inflytande och delaktighet	79 %	7%	14 %

Källa Neuroförbundet medlemsenkät, november 2017, sammanställning av svar på flera frågor från samtliga svarande (2376).

Övrigt

Både kommissionens betänkande och den medlemsenkät om jämlik hälsa Neuroförbundet genomfört belyser hur olika livsområden går i varandra och kan påverka varandra i såväl positiv som negativ riktning. Vi instämmer därför i utredningens bedömning att ett sektorsövergripande arbete och utvecklad samverkan mellan olika områden krävs.

Utredningen föreslår inrättande av ett Råd för en god och jämlik hälsa med uppgift att främja forskning, utvärdering med mera. Neuroförbundet har identifierat en rad hinder, och även möjligheter, för bästa möjliga hälsa och menar att det föreslagna rådet skulle vara en lämplig instans för att hitta och utveckla lösningar på dessa problem.

Neuroförbundets förhoppning är att våra erfarenheter och synpunkter beaktas trots att vi inte är remissinstans. Jämlig hälsa är en viktig fråga för Neuroförbundet. Vi planerar att fortsätta sammanställa och bearbeta den medlemsenkät vi genomfört och återkommer gärna med de ytterligare slutsatser och förslag det kan leda till.

Med vänliga hälsningar

Neuroförbundet

Lise Lidbäck
Förbundsordförande

Karin Månsson
Föredragande

Bilagor

- Neurorapporten 2017 Hjälpmedel
- Neurorapporten 2016 Neuroteam
- Neurorapporten 2015 Rehabilitering
- Neurorapporten 2014